

Els inicis de l'educació física als col·legis de Mataró (1855-1872)

Montserrat Gurrera i Lluch

Universitat de Barcelona

RESUM

L'educació física s'incorpora als programes educatius de la ciutat de Mataró a les principals escoles a partir del 1855. El primer col·legi que l'introdueix en el currículum és el col·legi privat de nois de Valldemia, fet que queda ben reflectit no només en els seus prospectes educatius, sinó també en el *Boletín del Colegio de Valldemia*, que comença a editar-se el desembre de 1868 i és considerat el primer butlletí editat al país de caràcter escolar. El present estudi conté unes breus pinzellades del Col·legi Valldemia referents sobretot a la seva fundació i als seus objectius pedagògics i didàctics per aprofundir en la importància que prenen l'educació física, la gimnàstica i l'equitació en l'escola amb la finalitat d'aconseguir l'educació integral dels nois que es vol portar a terme, centrant-nos en el període que va del 1855 al 1872. També hi ha referències a quins altres centres van incorporant progressivament aquesta disciplina i algunes dades sobre les manifestacions esportives que hi ha a la ciutat en aquesta època.

PARAULES CLAU: història de l'educació, història de Catalunya, educació física, pedagogia catalana.

ABSTRACT

Physical Education is incorporated in the educational programmes in the city of Mataró's main schools in 1855. The first school to introduce it in the Curriculum is Valldemia private school of boys where not only it is reflected in its educational programs but it is also shown in the Bulletin of the school, that started to be printed in 1868 and is considered the first

school bulletin published in the country. The present study contains brief lines of Valldemia school, referred mainly to its foundation and pedagogical and didactical objectives, to move on to the in-depth study of the importance that physical education, gymnastics and horse riding took in the school with the aim to achieve an integral education of the boys, mainly through the period 1855-1872. There are also references of the centres that progressively added this discipline and some data on the sportive events at the city during this period.

1. Introducció

El primer col·legi de Mataró que introdueix l'educació física en el seu currículum és el de nois de Valldemia,¹ que obre les portes el 1855. Aquesta disciplina ja figurarà en el prospecte que s'edita l'any següent. A aquestes referències s'hi afegeixen les que es publiquen a partir de 1868 en el *Boletín del Colegio de Valldemia*,² on hem trobat les primeres notícies sobre l'educació física en una publicació periòdica de la ciutat, i és sobretot a partir d'aquesta publicació que podem apreciar la importància que l'educació física i l'esport tenien per als fundadors del col·legi amb vista a aconseguir l'educació integral dels nois que s'educaven en el centre. D'altres escoles de la ciutat de nois de certa importància, i també privades, progressivament aniran incloent l'educació física en els seus programes; i posteriorment s'obriran petits gimnasos adreçats a joves i adults d'ambdós sexes.

Mataró, situada arran de costa i a trenta quilòmetres de Barcelona, a meitat del segle XIX és una ciutat pròspera que ha passat de ser tranquil·la, artesanal i senyorial a estar immersa en el complex món de la indústria, el comerç i la política, que la transformen en tots els seus àmbits i que influeixen en les relacions socials, els costums, les idees i d'una manera especial en el creixement demogràfic. Tot això fa que a meitat de segle sigui la segona població de la província (bo i haver patit greument el còlera de 1854) amb 16.595 habitants el 1857,³ i a tenir una classe burgesa capitalista ben consolidada i una classe treballadora cada vegada més nombrosa. L'expansió i l'activitat ciutadana fan que el 1848 es construeixi el primer ferrocarril de la Península, que uneix Mataró amb Barcelona, i que, poc després, s'enderroquin les muralles.

1. Utilitzem l'expressió «Valldemia» (sense accentuar) quan ens referim al nom català d'aquest establiment educatiu. S'escriu amb accent («Valldemía») quan fa referència a la fórmula castellana emprada pels promotors del col·legi. Tot i que la GEC recull una altra manera («Valldèmia»), s'ha optat per la grafia «Valldemia» (sense accent), atès que és justament així com la fa servir la tradició historiogràfica del Maresme.

2. El *Boletín del Colegio de Valldemia* es publica de desembre de 1868 a juny de 1888. Molt probablement és el primer centre docent del país que publica un òrgan informatiu (Francesc COSTA I OLLER, *La premsa a Mataró 1820-1980*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1982, p. 68).

3. Arxiu Municipal de Mataró. Cens 1857.

2. El Col·legi Valldemia

El juny de 1855 es fundà a Mataró el Colegio de Cataluña, que poc després ja es coneix com a Valldemia, cognom del seu primer director i cofundador, doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemia. El col·legi és fruit de la voluntat de col·laboració i desenvolupament d'una tasca educativa conjunta de Coll de Valldemia, Pelegrí Ferrer Buxó i Ramon Cuspinera Figueras. Els tres fundadors, bo i ser de la comarca d'Osona, havien coincidit a l'Escola Pia de Santa Anna de Mataró, on Coll de Valldemia (que ja havia professat a l'orde el 1826) estudiava filosofia i Ferrer i Cuspinera (que volien ingressar a l'orde calassanci) cursaven llatinitat i humanitats. Però arran de la crema de convents i l'exclaustració del 1835, coincideixen tots tres a anar-se'n a Cuba per dedicar-se a l'ensenyament i desenvolupar-lo a l'illa. Pelegrí Ferrer i Ramon Cuspinera funden els col·legis calassancis de Puerto Príncipe i, més tard, de Santiago de Cuba, dels que n'és director (en diferents moments) Pelegrí Ferrer; aquests centres havien pres de seguida gran renom pels molt bons resultats de l'ensenyament, i això els havia fet ser ben vistos per les persones més influents del país i s'havien relacionat amb les autoritats de l'illa.⁴

Per la seva banda, Hermenegildo Coll de Valldemia havia obert i dirigit a Puerto Príncipe el col·legi d'humanitats anomenat Liceo Calasancio, on havia exercit durant vuit anys en la Càtedra de Filosofia, havia seguit estudis de dret i havia compaginat les seves obligacions en l'ensenyament amb l'exercici eclesiàstic a Puerto Príncipe, havent-se consolidat com un eminent orador sagrat, i relacionant-se amb personalitats rellevants de l'illa. El 1843, s'havia traslladat a Santiago de Cuba per dirigir el Col·legi de Santiago fins que el 1845 passà a exercir a l'Havana diversos càrrecs en la diòcesi i el bisbat, alhora que també havia fundat i dirigit el nou col·legi de l'Havana.⁵

El 1852, havent canviat molt les circumstàncies polítiques i socials a Espanya que els havien portat cap a Cuba, i acabat de signar el concordat amb la Santa Seu, Coll de Valldemia, Ferrer i Cuspinera decideixen tornar a la Península,⁶ on pensen posar a la pràctica tota l'experiència que han adquirit durant la seva es-

4. Terencio THOS I CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemia. Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 6-12; 125 *Aniversario del Colegio Valldemia*, Mataró, Copisteria Castellà, 1981; *El Semanario de Mataró*, núm. 26 (20 juny 1891).

5. Terencio THOS I CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemia. Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 8-9.

6. TERRI, «La llumanera de Nova York», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*, Mataró, núm. 33 (gener 1989).

tada a les Antilles, tant en la vessant pedagògicodidàctica com de direcció de centres, fundant un col·legi per als nois de classes benestants i dirigents com els que funcionen a l'estranger i que a Espanya són molt escassos, amb l'aval dels resultats obtinguts i el renom que havien adquirit durant els anys anteriors. Es van trobar a Mataró, on coincideixen diversos punts importants per a ells: l'oncle de Ferrer (Pelegrí Ferrer i Palmarola) hi tenia una finca amb casa i terrenys anomenats «de mossèn Albas» de més de 23.000 metres quadrats als afores de la ciutat dels quals podien disposar, la ciutat estava en plena expansió i recentment s'havia construït el ferrocarril que la connectava amb Barcelona i, a més, és on havien coincidit per primera vegada tots tres i en tenien un bon record.⁷

Tot seguit, per iniciativa de Pelegrí Ferrer i amb l'estreta col·laboració d'Hermenegildo Coll de Valldemia i Ramon Cuspinera,⁸ va prenent forma la idea d'obrir el nou col·legi de Mataró, on la direcció de l'escola i la redacció del prospecte serà a càrrec de Coll de Valldemia: Ferrer en serà el vicedirector, i com a cofundador i estret col·laborador hi haurà Cuspinera; l'edifici es construirà de nova planta als terrenys de mossèn Albas sota la direcció de l'arquitecte Jeroni Boada.

Els tres fundadors comptaven amb l'experiència adquirida a Cuba, però a més Coll de Valldemia ja havia residit cert temps als Estats Units i coneixia a fons l'educació en aquest país. A més, mentre es planifica el nou col·legi i s'acaben d'ultimar els plànols, emprèn un viatge per Anglaterra, França, Bèlgica, Holanda i Alemanya per visitar-hi els millors col·legis: n'observa l'emplaçament, la distribució, l'organització, el programa, etc., ja que el col·legi model que projecten ha de ser un dígne rival dels centres europeus de renom perquè les famílies benestants i sobretot nobles del país no hagin d'enviar els seus fills fora des de petits, cosa que creien que no els era bona ni com a individus ni per a la nació, perquè en molts casos aquests centres no educaven en un criteri catòlic ni afavorien una identificació amb la pròpia nació. Totes les observacions fetes per Coll de Valldemia quedarien reflectides en els plànols de l'edifici, el prospecte i el currículum de l'escola.⁹

7. *El Semanario de Mataró*, núm. 26 (20 juny 1891).

8. Terencio THOS i CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemia. Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 13-14.

9. En concret, pel que fa a l'educació física i l'esport, tenim que cada país estava en un punt diferent de la seva implantació i desenvolupament, com veurem més endavant. HERMANOS MARISTAS, *Centenario del Colegio Valldemia 1856-1956*, Mataró, Hermanos Maristas, 1956, p. 11 i 14; 125 *Aniversario del Colegio Valldemia*, Mataró, Copisteria Castellà, 1981; Terencio THOS i CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemia. Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 14; Claudio VILÀ PALÀ, *Escuelas Pías de Mataró: Su historia pedagógica*, Salamanca, 1972, p. 491-496.

Els objectius del col·legi es van concretar a formar els fills de famílies de classes benestants, influents i nobles del país i també de descendents d'espanyols, de la mateixa manera i amb els mateixos mitjans que els grans centres que funcionen a l'estranger: un centre fonamentat en unes bases cristianes, que representin una renovació escolar, i concebut com a internat,¹⁰ idea que textualment és referida en el prospecte de la manera següent: «no sólo enseñar todos los ramos de primera y segunda clase, según el Plan de Estudios de la Nación, ilustrando perfectamente la inteligencia de los niños; sino también cultivar con esmero su corazón y sus modales por medio de la Religión, de la moralidad y de la educación física y social, con el fin de formarlos hombres religiosos, probos, sanos y cultos».¹¹

El recinte del col·legi tenia una superfície de 23.144 metres quadrats, aproximadament, i comprenia un gran pati i diversos edificis. El pati tenia una superfície de 17.363 metres quadrats, que incloïa un parc de 10.949 metres quadrats (amb un pòrtic de gimnàstica i un picador), un tarongerar de 3.303 metres quadrats, un bosc de 2.120 metres quadrats i una plataforma de 991 metres quadrats. Els edificis ocupaven una superfície de 5.770 metres quadrats: l'edifici del col·legi, amb les classes, l'internat, el teatre, els salons d'estudi, el menjador i la capella, tenia dues plantes i disposava de totes les comoditats; també hi havia, a part, la casa del director, amb biblioteca i museu; i la casa del pagès, amb cotxera, quadres, etc. El col·legi estava ubicat en un entorn que es considerava molt saludable als afores de la ciutat, però molt a prop seu, envoltat de camps sembrats de vinyes i horta; i la seva ubicació a Mataró feia que estigués prop de la platja i de la muntanya, i que, a la vegada, estigués ben comunicat amb Barcelona tant per carretera com per ferrocarril.

L'1 de setembre de 1855¹² es va inaugurar el col·legi amb quaranta alumnes, que inicialment van ocupar la casa destinada al director annexa a l'edifici de nova construcció que s'estava acabant. El primer Reglament ja estava redactat i s'imprimia l'any següent.¹³ Inicialment el col·legi s'anomena Colegio de Cataluña, però

10. 125 *Aniversario del Colegio Valldemía*, Mataró, Copisteria Castellà, 1981; HERMANOS MARISTAS, *Centenario del Colegio Valldemía 1856-1956*, Mataró, 1956, p. 11 i 14; Terencio THOS I CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemía Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 14.

11. *Prospecto del colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la adbocación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valldemía Pbro., vicedirector D. Pelegrín Ferrer*, Barcelona, Librería de D. Isidro Cerdá, 1856, p. 17.

12. Terencio THOS I CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemía. Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 14.

13. *El semanario de Mataró*, núm. 42 (6 octubre 1888).

dos anys més tard ja s'anomenava Col·legi Valldemia,¹⁴ en reconeixement a la popularitat que té el seu director, Hermenegildo Coll de Valldemia, nom que manté fins l'actualitat. El 1856, i amb el centre ja funcionant, es va donar a conèixer mitjançant el reglament imprès distribuint-lo per poblacions de Catalunya i de la resta d'Espanya per tal de captar els possibles alumnes procedents de les classes altes i dirigents; també va arribar a mans d'espanyols residents a Cuba a partir del renom que havien adquirit els tres fundadors durant la seva llarga estada a l'illa.¹⁵ En el prospecte s'hi incloïen les característiques del col·legi, els nivells que s'hi impartien (primera i segona ensenyança, que s'ampliarien amb assignatures de guarniment, estudis comercials, etc.) i referències als diferents apartats de l'ensenyament que s'hi feia.

El col·legi no estava adreçat a l'ensenyament d'alumnes locals, sinó que inicialment acollia alumnes vinguts d'arreu de Catalunya, Espanya, Amèrica Llatina i Europa, però progressivament els fills d'algunes famílies benestants de Mataró que anteriorment portaven els nois a l'Escola Pia Santa Anna, els aniran portant al centre. A Mataró, els altres col·legis de nois importants que hi ha en el moment de l'obertura d'aquest centre són el de l'Escola Pia Santa Anna i el de Joan B. Viza, i posteriorment el Col·legi Mataronès i de Sant Tomàs, però Valldemia és el primer a tenir complet el batxillerat, fer classes de comerç, llengües modernes, tenir gimnàs complet, picador i jardí botànic.

Pel que fa al claustre de professors, estava format per un nucli de personalitats de gran relleu cultural de l'època, entre els quals destaquen Terenci Thos i Codina, Josep M. Pellicer i Pagès, i Josep Fornells i Mora.¹⁶ Al cap de tretze anys de la fundació de l'escola, el 1868, surt el primer número del *Boletín del Colegio de Valldemia*, com a òrgan de comunicació entre el col·legi i les famílies, i que va ser el primer que va funcionar a Espanya.¹⁷ Amb tot, no és fins al juliol del 1888 que els germans maristes es faran càrrec del col·legi.

14. Ramon SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1962, p. 33.

15. *El Semanario de Mataró*, núm. 26 (20 juny 1891); Ramon SALAS I OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1962, p. 35; Terencio THOS I CODINA, *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemia. Pbro., predicador de S. M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1877, p. 9-10.

16. Terenci Thos i Codina (Mataró, 1841-1903) va ser advocat, catedràtic d'economia política (1876-1903), diputat provincial (1877-1881), poeta, literat i mestre en gai saber el 1887, i formà part del moviment de la Renaixença. Josep M. Pellicer i Pagès (Barcelona, 1843 - Mataró, 1903) va ser un historiador i arqueòleg que va participar en la restauració del monestir de Ripoll, fou membre de la Reial Acadèmia d'Història i també va formar part del moviment de la Renaixença. Malaauradament, les referències biogràfiques de Josep Fornells i Mora són ben escasses.

17. Segons afirma Francesc COSTA I OLLER, *La premsa a Mataró 1820-1980*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1982, p. 68.

2.1. L'educació física en els prospectes del col·legi

Un dels elements diferenciadors de Valldemia respecte de la resta de col·legis de la ciutat de l'època és la inclusió de l'educació física i l'esport com a part integrant del currículum tant dels alumnes de primària com de secundària des que obre l'escola el 1855; aquest és un aspecte rellevant tant en els prospectes que publica com també ho serà en el seu butlletí, que es comença a editar el 1868.

En els prospectes, l'educació física es lligava estretament als objectius del col·legi, al projecte d'home, i en definitiva a les fites educatives. Tot això es veu reflectit en el currículum que es portava a terme i la seva metodologia, i que es concretava en la gimnàstica, l'equitació, la natació (aquesta darrera, només el primer curs) i en la visió higienista de l'educació física per la qual els alumnes tenien cura de la seva higiene, adquirien hàbits de treball i descans saludables, estaven en un entorn físic saludable, portaven una dieta adequada a la seva edat, etc.

El prospecte del col·legi del 1861 dedica tot un apartat a l'educació física;¹⁸ a més, a manera d'apèndix hi ha la ressenya publicada per la premsa de Madrid sobre l'escola, que també en parla.¹⁹ Per tal de no perdre cap detall sobre aquest punt creiem interessant transcriure el que figura en aquest apartat:

Al hombre se le ofrece un mundo lleno de obstáculos que para el bienestar de su vida necesita vencer, y para ello conviene ejercitar sus fuerzas, adiestrarle en los movimientos, y darle la maña y astucia que le negó la naturaleza [...]. Sería propio de muelles sibaritas dejarse vencer por la inacción y la debilidad, que en una educación atrasada pueden parecer bien en una niña, nunca en un hombre, que, cualquiera que sea su rango, debe mostrar en muchos incidentes de la vida, el carácter e intrepidez de aquel que recibió de Dios esta orden «enseñoreaos de la tierra, y dominad a los peces del mar y a las aves del cielo, y a todos los animales que se mueven sobre la tierra» (Génesis, cap. 1, v. 28). Ejercicios fuertes, pero con prudencia manejados dan, pues, a nuestros alumnos destreza, agilidad y energía para llenar mejor las condiciones de su destino, al paso que escudan su salud, y, cortada la pozoña del vicio, hasta les prolongan la vida. Hacemos al menos cuanto está de nuestra parte, para que alcancen el término de la sabiduría que se reduce a *gozar de un entendimiento sano en un cuerpo sano*; a cuyo fin,

18. Els altres apartats són: «Instrucción y educación religiosa», «Instrucción y educación morales», «Instrucción y educación literarias», «Educación social», «Advertencias», «Consejo del Colegio», «Parte disciplinaria» i «Reglamento del personal del colegio» (amb diferents capítols: bases del col·legi; deures del director, l'inspector i dels professors; els professors; la resta de dependents; condicions d'admissió, i conclusió).

19. Consta de diversos apartats: «Reseña del colegio», «Parte religiosa», «Parte literaria», «Parte física», «Parte civil» i «Parte disciplinaria».

demés de un escrupuloso cuidado sobre sus costumbres, les proporcionamos la gimnástica según los principios de Amorós²⁰ y equitación, cuyos ejercicios son siempre presididos por uno de los prefectos, para evitar todo lance desagradable.

Las ventajas de estos ramos están de tal manera al alcance de todos, que creemos innecesario ocuparnos en desvanecer las aprehensiones de nadie: basta que se consideren anectos a toda buena educación, para que los admitamos en nuestro plan de enseñanza.²¹

També voldríem destacar que dins del reglament del personal del col·legi, quan es fa referència a les condicions d'admissió, entre els utensilis que han de portar els nois hi ha «un cinturón de gimnástica», cosa que ens reforça la idea que aquesta disciplina era practicada per tots els nois del centre.

Altrament, en la ressenya del col·legi publicada per la premsa de Madrid, i que trobem a manera d'apèndix, també es refereix a la part física. En general té un to més divulgatiu que l'anterior i completa la visió donada en el prospecte; barreja aquí també tota la visió higienista de l'educació física. En concret, la referència és la següent:

Con un bienestar material, como se goza en el Colegio [...] y con su comodidad y hasta elegancia, algunos presumirán que los niños se crían en él con demasiada delicadeza. Pero no es así: los mismos alumnos entregan su ropa sucia, formando su lista, y la reciben limpia, haciendo su recuento; se llevan y traen la ropa blanca de los comedores y sala del lavatorio, y cuidan con prolijidad de lo que atañe a su persona, para que en los diferentes incidentes de la vida no se avergüencen de atender a sus cosas. Los ejercicios gimnásticos, la equitación y la declamación, que sólo se dan en la hora de recreo, los vigorizan además y fortalecen de tal modo, que con el auxilio del buen temperamento y salubridad del sitio, se mantienen robustos y ágiles. Adquieren en su estudio ordenado y amenizado, porque las clases no duran más que una hora corta, y cada una en diferente local y con distinto profesor, procurando intercalar lo serio con lo ligero, pero

20. Francesc Amorós i Ondeano (València, 1770 - París, 1848) va ser polític i educador. Va participar com a capità en la Gran Guerra (1793-1795). Li va ser encarregada la direcció del Real Instituto Pestalozziano de Madrid fundat per Godoy el 1806. Es distingí com a afrancesat en la guerra contra Napoleó, ocupà importants càrrecs sota el govern de Josep I i el 1813 hagué d'emigrar a França. El 1818 fundà un gimnàs a través del qual desenrotllà la seva activitat entorn de l'educació física. Les seves idees foren el principal punt de partida de l'anomenat *mètode francès* de gimnàstica. Ha estat considerat com un dels fundadors de la gimnàstica moderna. Entre les seves obres hi figuren *Gymnastique normale, militaire et civile* i *Manuel d'éducation physique, gymnastique et morale*. No retornà a Espanya fins al 1839.

21. *Prospecto del colegio de Valldemía (antes de Cataluña) situado junto a la ciudad de Mataró, provincia de Barcelona bajo la advocación de Nuestra Sra. de la Luz. Director El Pbro. Doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemía, vicedirector D. Pelegrín Ferrer*, tercera edició, Mataró, Imprenta de José Abadal, 1861, p. 11-12.

esto llevado con mucha constancia; adquieren, digo, hábitos de trabajo que difícilmente abandonarán en lo sucesivo; y esto sólo es un patrimonio para la vida. Contribuye también a la energía de su carácter el método en los alimentos, y el del descanso, que es acomodado a las edades, suficiente, pero no excesivo.

Si bien es verdad, pues, que viven como vivirían en una familia acomodada; no por esto se pierde de vista su actividad, que es una de las partes más importantes para completar al hombre. El enfermo no puede estar mejor cuidado.²²

2.2. Presència de l'educació física en el butlletí del col·legi

D'entrada, s'ha de dir que el títol de la publicació col·legial —naturalment, en castellà, segons marquen els cànons de l'època— és el de *Boletín del Colegio de Valldemía*, amb el subtítol de *Situado junto a la Ciudad de Mataró, Provincia de Barcelona*. Aquesta publicació comença a publicar-se el 25 de desembre de 1868 amb una periodicitat trimestral, que passa a ser anual a partir de 1878, de manera que el darrer número d'aquesta primera època correspon al 5 de setembre de 1888. Tenia quatre pàgines a dues columnes i a la capçalera hi figurava un gravat amb la vista panoràmica del col·legi; el seu format era de 40 × 27 centímetres i s'editava a la impremta del *Diario de Barcelona*. El seu director era Terenci Thos i Codina, professor de l'escola.

Com ja hem dit, aquest és segurament el primer butlletí editat al país de caràcter escolar. El seu objectiu era comunicar col·legi i família: informant de l'entitat, dels serveis que oferia i de la seva excel·lència. Transcrivim el que manifesta Costa i Oller sobre la publicació: «Els articles es referien als aspectes cabdals del funcionament de l'entitat: professors, assignatures, programes d'estudi, condicions de l'internat, mesures disciplinàries, activitat religiosa, esportives, festes, i d'altres. En les editorials s'hi reflectien les preocupacions pedagògiques del moment, centrades en l'actitud estatal de fiscalitzar l'educació. El butlletí engegava una campanya contra l'ensenyament públic estatal, i defensa l'ensenyament lliure i catòlic. En aquest sentit, demanen a l'administració que reprimeixi les manifestacions contràries al dogma a l'escola pública o privada [...]» Arriba a afirmar que «la instrucción pública es el paganismo y el racionalismo esclavizando los espíritus en tanto que la instrucción privada es la libertad y la salvación de las almas al amparo del cristianismo».²³

22. *Prospecto del colegio de Valldemía (antes de Cataluña) situado junto a la ciudad de Mataró, provincia de Barcelona bajo la advocación de Nuestra Sra. de la Luz. Director El Pbro. Doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemía, vicedirector D. Pelegrín Ferrer, tercera edició, Mataró, Imprenta de José Abadal, 1861, p. 29-30.*

23. FRANCESC COSTA I OLLER, *La premsa a Mataró 1820-1980*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1982, p. 68.

En concret, centrarem l'estudi en els primers números del *Boletín del Colegio de Valldemia*, en el període del 1868 al 1872 (del número 1, de 25 de desembre 1868, al número 13, de 31 de juliol de 1872), i en farem un buidatge exhaustiu pel que fa referència a l'educació física. Veiem que s'hi refereixen en diferents àmbits: 1) dins del plantejament global de l'educació a l'escola; 2) quan es parla de la salut i la higiene, i 3) materialitzant-ho dins del currículum escolar (mitjans, temps que s'hi dedica, programació, etc.).

Podem observar com l'educació física entra dins del *plantejament general de l'escola* per diversos punts, que van sortint al llarg dels exemplars consultats:

- En les condicions per a l'admissió d'alumnes que figuren a l'encapçalament de tots els números, on s'afirma que l'alumne té dret a dedicar-se a totes les branques de la instrucció, entre les quals anomena la física, fet que al llarg de tots els números de la publicació que hem estudiat es va repetint.

- En l'afirmació que l'ensenyament abraça l'home sencer, que comprèn en el seu conjunt la religió i les ciències, les lletres i les arts, la cultura de l'esperit i la del cos (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 1, 5, 7 i 11).

- En el fet de destacar la importància d'interrompre la monotonia de les tasques escolars amb «amenos esparcimientos» (entre els quals figurarien els exercicis físics), que, segons el butlletí, distraurien l'atenció d'altres treballs més feixucs, ja fos disminuint la tensió de les facultats intel·lectuals, o equilibrant-les amb les forces físiques, o refrescant la imaginació i el sentiment; i predisposar així l'esperit cansat a reemprendre amb més energia els estudis que s'havien interromput (butlletí del Col·legi Valldemia núm. 1).

- En la consideració dels jocs, dels exercicis de gimnàstica i de l'equitació (que són presos com a *exercicis plàstics*) que es feien a l'hora del pati. L'esbarjo era considerat com una de les activitats importants de l'escola a part del treball i la instrucció, i quan s'hi refereix el posa en el mateix bloc de «las prácticas piadosas, sueño, alimentación, recreo, y demás atenciones de la vida» (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3 i 5).

- Quan es diu que la gimnàstica i l'equitació estan incloses en la quota que es paga cada mes (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3, 7 i 13).

- Quan s'indica que les passejades a cavall els diumenges són, en alguns casos, recompenses per bons comportaments tinguts durant la setmana (butlletí del Col·legi Valldemia núm. 3).

- En el fet que la descripció de l'escola parla en especial del parc i remet al gravat que figura a l'inici de la publicació. Es veu que està dividit en vuit grans quadres, on hi ha: en una, el pòrtic de gimnàstica; en l'altra el picador; diverses amb diferents classes de jocs, i en una, el jardí botànic. De les quatre hectàrees

que té la finca, una bona part està dedicada al parc, i també hi ha una horta (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3, 7 i 13).

— En el diari de l'època *El Cronista*,²⁴ que, parlant del col·legi i de les escoles que el seu director ha anat a visitar a l'estranger per tal de fundar Valldemia (Estats Units, Anglaterra, Alemanya i França), destaca que un punt important de l'establiment és que s'hi vetlla pel desenvolupament físic dels seus alumnes, un desenvolupament propiciat per l'edifici i els serveis que aquest ofereix (butlletí del Col·legi Valldemia núm. 2).

També tenim referències a la positiva valoració que la publicació fa de tots els aspectes que estan relacionats amb la salut i la higiene (tant del cos com de tot el que envolta l'alumne):

— En la descripció de l'edifici destaca que està situat en el lloc més higiènic i *deliciós* de la ciutat i que aquesta és sana i bonica. També en valora la seva ventilació (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3, 7 i 13).

— Pel que fa al règim de vida que porten els nois, diu que els fa conservar la salut i desenvolupar les seves forces, ja que porten una vida laboriosa i metòdica: matinen, fan exercicis corporals de gimnàstica i equitació, fan un descans proporcional a la seva edat i el seu règim alimentari és sa, nutritiu i variat (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3, 7 i 13).

— L'assignatura de *fisiologia y higiene* figurava dins les matèries obligatòries del currículum dels alumnes i se n'examinaven (tot els butlletins).

Pel que fa a com l'educació física es materialitza en el *currículum escolar* (tant en mitjans com en temps que s'hi dedica en la programació escolar), veiem que hi ha diverses referències que ens ho concreten:

— Dels continguts de gimnàstica i equitació, tenim constància que el març de 1869 (quan encara faltava un trimestre per acabar el curs) s'havien fet: 1) gimnàstica: exercicis preparatoris, marxes i salts, equilibris, exercicis en les paral·leles, escales, cordes, gronxador i trapezi; 2) equitació: exercicis en el picador i passejos (butlletí del Col·legi Valldemia núm. 11).

— La gimnàstica i l'equitació, en el butlletí núm. 13 (juliol de 1872), figuren com a exercicis plàstics dels quals s'ha fet un examen com a activitat extraacadèmica, i observem que les qualificacions han estat molt bones. També en aquesta

24. *El Cronista* de Nova York, redactat per un antic alumne del col·legi: Artur Cuyàs i Armengol (1845-1925). S'ha de recordar que Artur Cuyàs va emigrar als Estats Units, d'on va importar les idees de Benjamin Franklin, alhora que va escriure *Hace falta un muchacho* (1913) i *El muchacho: Libro de orientación en la vida* (1918). Sobre la seva significació pedagògica, vegeu Albert ESTERUELAS, «Artur Cuyàs. Una contribució a la formació professional», a *Actes de les XIV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Mataró, Ajuntament de Mataró, 1999, p. 213-218.

graella de resultats dels exàmens es veu que dels trenta-quatre alumnes que hi ha el curs 1871-1872, tots han passat dos exàmens de gimnàstica, mentre que, d'equitació, només hi ha els resultats de nou alumnes, cosa que ens informa que si bé de gimnàstica en feia tothom, l'equitació era practicada per una minoria.

— Els jocs, i els exercicis de gimnàstica i d'equitació (presos com a *exercicis plàstics*) es feien a l'hora del pati, que era els dies laborables de dos quarts de deu a les deu del matí i de tres a quatre de la tarda, i els dies festius de nou a deu del matí (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3 i 5). L'any 1871 hi ha un canvi important: no es fa equitació i per tant durant els esbarjos només es fa gimnàstica, i el seu horari canvia: els dies laborables només hi ha un esbarjo de tres a quatre de la tarda i els dies festius es continua conservant de nou a deu amb gimnàstica. La gimnàstica i l'equitació són una activitat més dins de l'escola que no té despeses extra (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 11 i 13).

— La gimnàstica i l'equitació disposen de dos dels vuit espais específics en què està dividit el parc: el pòrtic de gimnàstica i el picador; a la resta d'espais hi ha diferents classes de jocs (butlletins del Col·legi Valldemia núm. 3 i 7).

No podem pas pensar que el plantejament de l'educació física fet a Valldemia fos seguit per la majoria de col·legis o escoles de l'època. No hem d'oblidar que es tracta d'una escola privada, destinada a educar nois de classes benestants, pensada com a internat, i que les concrecions incloses en els butlletins sobre el tema hem d'ubicar-les en la relativa amplitud del programa educatiu que podien oferir per una banda la llei Moyano i per l'altra el fet que estem en un període que s'emmarca de ple dins del Sexenni Revolucionari. A Valldemia no només es feia la primera ensenyança sinó que a més es podien seguir la segona ensenyança, estudis comercials i un bon gruix d'assignatures extraacadèmiques (que s'agrupaven en estudis preparatoris i complementaris, estudis artístics, i exercicis físics), i tots els ensenyaments estaven inclosos en el preu de la mensualitat de vint duros al mes.

Pel que podem veure en els prospectes i els butlletins del col·legi, l'educació física era un apartat important en l'educació dels seus alumnes, i aquesta es materialitzava en la gimnàstica i l'equitació, que, dins dels estudis extraacadèmics, formaven el bloc anomenat *exercicis plàstics*. No podem oblidar tampoc que aquesta educació física estava complementada amb una visió higienista d'aquesta mateixa educació i que es tradueix tant en la cura i els hàbits encaminats a la neteja i salut del cos, com en l'estudi de la fisiologia.

Segons hem vist, i com a part important de l'educació dels nois, no es deixava a l'atzar cap dels components que formen part important del currículum. Aquests eren programats amb tots els detalls tant en la vessant organitzativa —objectius, continguts (amb la seva progressió), activitats, metodologia, avaluació— com pel que feia referència a tots els mitjans per materialitzar-ho —professorat especialit-

zat, espais i materials adequats, previsió dins l'horari, etc. A tot això cal afegir-hi l'actitud que es tenia davant l'educació física i que es volia transmetre als nois no només amb les matèries i activitats que es programaven, sinó també amb els hàbits i actituds higiènics i saludables que es volien aconseguir inculcar als alumnes i futurs homes.²⁵ En tot moment, al llarg dels butlletins, es veu clarament que tenien present que estaven formant una minoria selecta de nois, que si bé tenien i portarien una vida acomodada, no havien de descuidar una sèrie d'aspectes físics que els ajudarien (segons el col·legi) a superar entrebancs i situacions de la vida quotidiana.

I per acabar, no podem deixar de banda que fer gimnàstica i equitació podria estar relacionat amb el que succeïa anys abans a Gran Bretanya als *colleges* (que el seu fundador havia visitat), quan es començaven a introduir els esports a l'escola, i amb objectius molt semblants en ambdós casos. Això evidenciaria que en aquest aspecte (entre d'altres) el col·legi funcionava com els de l'estranger i que, per tant, no calia enviar els nois de famílies benestants i dirigents a estudiar fora, fet que certament es va complir des del moment que les grans famílies de la burgesia catalana —per exemple, els Girona o els Güell— van enviar els seus fills a Valldemia, i fins i tot, l'infant D. Ferran d'Orleans i de Borbó —nét de Ferran VII— va estudiar al col·legi durant el curs 1871-1872.

3. L'educació física en altres centres educatius de la ciutat

En el moment que Valldemia obre les seves portes el 1855, és el primer col·legi de la ciutat que feia educació física i esports i disposava d'unes instal·lacions específiques per desenvolupar-los. Els altres col·legis de Mataró que aniran ampliant el seu currículum amb la inclusió de l'educació física i esports són centres privats de nois de certa envergadura que progressivament també tindran gimnàs, tot i que en cap moment no es té constància d'aquests col·legis ni dels objectius que es proposen ni de quin programa segueixen. De ben segur, però, que disposen d'uns mitjans molt més minsos que els de Valldemia, potser a excepció del cas de l'Escola Pia.

El primer que té classes de gimnàstica i equitació és l'Escola Pia de Santa Anna, quan el 1857 obre el nou internat que ofereix gimnàstica i equitació per als alumnes interns; no és fins al 1863 que disposa d'un gimnàs, quan es fan obres a l'edifici per dotar-lo d'unes instal·lacions millors, i molt probablement a partir d'a-

25. Aquests hàbits i aquestes actituds es consideraven l'embrió del que havia de ser l'home complet i culte en totes les seves facetes.

leshores també és utilitzat pels alumnes que segueixen ensenyaments gratuïts.²⁶ Altrament, no és fins al 1861 que el Col·legi Mataronés, que el curs 1867-1868 es converteix en el Col·legi de Sant Tomàs, ofereix també classes de gimnàstica, i a partir de 1868 l'escola de Felip Comas, que és de menys envergadura que les anteriors.

Pel que fa referència a centres específics d'educació física, tenim constància que el 1858 s'obre el de Josep Vila, que fa esgrima, i el 1864 s'instal·la el gimnàs de Joan Sierra amb finalitats mèdiques i ortopèdiques, on fa classes per a diverses edats per a ambdós sexes; a més, aquest professor també exerceix en els centres educatius de la ciutat, a partir del curs 1868-1869 imparteix la classe de gimnàstica de Valldemia, i des del 1886 oferirà fer classes en el seu local a grups d'alumnes de col·legis particulars.²⁷

4. L'educació física i l'esport en la premsa local mataronina en aquest període

Sobta que a les publicacions locals consultades del període 1868-1872²⁸ no hi figurin notícies importants sobre educació física o esport. Ni en les seccions de «Gasetilla» ni d'«Anuncis», on seria més susceptible d'haver-hi informacions o notícies d'aquesta temàtica, no hi ha cap referència; l'única que es podria aproximar al tema són els anuncis de *La Voz de Iluro* que hi ha sobre banys de mar i que surten durant tota l'època estival.

No obstant això, m'agradaria deixar constància de dues referències casuais que he trobat sobre gimnàstica i que, per tant, estan relacionades amb el tema. La primera és que en la *Revista Mataronesa* del 8 d'octubre de 1865, dins de la secció d'informacions generals referides a Mataró, es comenta que les Escoles Pies tenen un gimnàs «uno de los más bien montados que se han ofrecido a nuestra consideración, pudiendo trabajar en él simultaneamente multitud de niños, por la mucha variedad de sus aparatos», però no hi ha cap més menció sobre el tema. La segona referència és que en l'obra de Francesc Costa *Josep Garcia Oliver* es reproduïx una pàgina de premsa local on es fa l'anunci que en el Teatre de Mataró el diu-

26. *Revista Mataronesa* (8 octubre 1865); Claudio VILÀ PALÀ, *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*, Salamanca, Calatrava, 1972.

27. *Diario de Barcelona* (6 juny 1858); *Revista Mataronesa*, núm. 47, 48 i 49 (8, 11 i 12 desembre 1864); *Crónica Mataronesa*, núm. 43 (1 novembre 1867); *Boletín del Colegio de Valldemia*, núm. 1 (25 desembre 1868); Ramon SALAS i OLIVERAS, *Mataró i l'ensenyament*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1962, p. 73.

28. Es concreten en: *Crónica Mataronesa*, *La Voz de Iluro*, *El Eco de la Costa*, *El Eco del Litoral*, *El Trapero* i *La Juventud* (d'aquestes tres darreres no se'n conserven exemplars).

menge 24 de gener de 1869 hi haurà l'actuació de «La compañía de acróbatas madrileños», i entre els números que faran hi ha «los prodigios aéreos, las pirámides humanas, la lira (ejercicio gimnástico y de difícil ejecución)».²⁹

5. Breu ubicació en la història de l'esport i les referències en les publicacions periòdiques locals

Si mirem una mica la història de l'esport per ubicar el període al qual fem referència, tant en l'àmbit educatiu com en la seva incidència social, i que en definitiva és la realitat que havia observat Coll de Valldemia en visitar els països europeus abans de concretar l'organització del col·legi, veiem que a cada país té una trajectòria diferent.

L'esport neix amb la societat industrial, i, precisament, el primer país que assoleix aquest estadi és Gran Bretanya. Ja en el segle XVIII s'havia iniciat la introducció del sentit competitiu en els jocs físics (boxa, hípica, criquet) i va néixer l'interès de reglamentar-los. Tenim, però, que tot i aquests antecedents, els *colleges* de Gran Bretanya van ser el bressol de l'esport modern: la competició, les regles dels jocs, l'aprofitament de l'esforç físic ben combinat pretenen disciplinar els alumnes; esplaia la seva potència física i la força dels seus sentits canalitzant-los en la competició, socialitzant-los mitjançant les normes; educar-los en els valors de la nova societat, i utilitzar el cos per sotmetre el cos. El precursor va ser Thomas Arnold, com a director del col·legi de Rugby (1828-1842), que va crear una sèrie d'esports i va organitzar el primer campionat. Arnold volia formar un home pietós i de cos sa; ell no inventa cap mètode de preparació física, pren el que existeix i només n'imagina les regles. La seva experiència va ser recollida i repetida en la resta d'establiments escolars: es va generalitzar la pràctica del criquet, del frontó, dels partits de pilota (especialment de futbol), amb normes que variaven segons la localitat o la tradició de l'escola. El 1856 es va disputar la primera competició entre els *colleges* d'Oxford i Cambridge. Es van formar les primeres federacions: la Football Association (1863) i la Rugby Union (1871), que van consagrar les regles d'ambdós esports.

A Alemanya, els intel·lectuals van ser els primers a centrar la seva atenció en l'esport de l'antiga Grècia, amb els estudis i les investigacions arqueològics. A la dècada del 1820 la vida pública i intel·lectual ja estava impregnada d'un profund

29. Aquesta pàgina de premsa no l'hem pogut localitzar. Per la data, l'anunci devia ser publicat a *Crónica Mataronesa, La Juventud o El Eco de la Costa* (Francesc COSTA I OLLER, Josep Garcia Oliver, Mataró, Ajuntament de Mataró, 1984, p. 23).

interès per l'educació física aplicada, que al llarg del segle XIX s'havia integrat en molts aspectes de la vida germànica. Existeixen els *Turnen*, que neixen amb Jahn (1778-1852) amb la voluntat d'unir educació i nacionalisme, on els membres dels clubs locals procedeixen de les capes socials sorgides de la ràpida industrialització i urbanització (obriers qualificats, funcionaris, petits empresaris). A la dècada del 1870 l'entusiasme del moviment dels *Turnen* estava ja molt lluny dels seus orígens i en l'època imperial no era una amenaça, sinó un estabilitzador del sistema. El 1874 s'inicia la pràctica del rugbi i el 1876 la del criquet. El 1889 es crea el Comitè Central per a la promoció dels jocs a Alemanya.

A França, i en concret a Pierre de Coubertin (1863-1937), se li ha de reconèixer la definitiva consolidació de l'esport com a fenomen social mundial; ell fou qui va tirar endavant el projecte d'uns jocs olímpics inspirats en els de la Grècia clàssica, i que es van celebrar per primera vegada a Atenes el 1896, on es reuniren atletes de tretze estats. Coubertin és el primer a França que va parlar de l'esport en l'àmbit escolar; es va informar de la tasca feta per Arnold a Anglaterra i allà es convenç del valor educatiu dels seus mètodes. En la dècada del 1880 els esports comencen a desenvolupar-se: la Unió Velocipèdica ja té una llarga història i el ciclisme es popularitza. El 1889 es funda la Unió de les Societats Franceses dels Esports Atlètics.

A Suècia, després de Ling (1776-1839) (considerat el pare de la gimnàstica sueca, basada sobre les lleis que regeixen l'organisme humà), observem que al llarg del segle XIX l'Institut Central va penetrant en la vida sueca, ja sigui com a òrgan de preparació militar, d'educació universal o de rehabilitació de malalts o ferits, potenciant més un aspecte o l'altre segons les diferents èpoques. Del 1862 al 1887 Nyblaens és el director de l'Institut Central i el reorganitza en tres sectors: militar, mèdic i pedagògic; i a més, dona un caràcter militar a l'educació física sueca.

Als Països Catalans, Barcelona va ser l'avantguarda esportiva, especialment després, i com a conseqüència de l'Exposició Universal de 1888. Els esports de rem i vela eren els més practicats, però estaven reservats a una minoria social privilegiada. A la fi del segle ja hi ha un hipòdrom, un cercle eqüestre, diversos gimnasos, una escola d'equitació, tir de coloms, frontons, curses de cavalls i el naixement del futbol.

Per que fa a la inexistent referència als esports en aquest període en la premsa local, sembla que la manca d'informació sobre el tema i el desinterès popular que podem suposar no deu correspondre pas al que devia succeir a la resta d'Europa, ja que:

— A Anglaterra hi devia haver un ressò popular per l'esport, ja que se'n practicava en els *colleges*.

— A Alemanya hi havia un profund interès per l'educació física aplicada, que arribava a ser fins i tot violenta, amb risc greu de lesions.

— A Suècia la gimnàstica sueca va anar penetrant en la vida quotidiana mitjançant l'Institut Central; en el període concret de 1862-1887, amb els sectors militar, mèdic i pedagògic.

Amb relació a les referències a l'esport en publicacions mataronines posteriors al 1872, val a dir que ja responen més a la història de l'esport i, en concret, als esports practicats també a la Barcelona de final de segle (rem i ciclisme), i més endavant al futbol; el 1893 es construeix un velòdrom, i cap a final de segle sorgeixen les primeres entitats relacionades amb la pràctica de l'esport, com la Colom-bòfila de Mataró i la Unió Ciclista, que el 1898 constitueixen la Societat Sport Mataronès.³⁰

6. Bibliografia

6.1. Fonts

Prospecto del colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la adlocación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valldemía Pbro., vicedirector D. Pelegrín Ferrer. Barcelona: Librería de D. Isidro Cerdá, 1856.

Prospecto del colegio de Cataluña situado junto a la ciudad de Mataró. Provincia de Barcelona bajo la adlocación de Nstra. Sra. de la Luz. Director D. Hermenegildo Coll de Valldemía Pbro., vicedirector D. Pelegrín Ferrer. Segona edició. Mataró: Imprenta de José Abadal, 1857.

Prospecto del colegio de Valldemía (antes de Cataluña) situado junto a la ciudad de Mataró, provincia de Barcelona bajo la adlocación de Nuestra Sra. de la Luz. Director El Pbro. Doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemía, vicedirector D. Pelegrín Ferrer. Tercera edició. Mataró: Imprenta de José Abadal, 1861.

THOS I CODINA, T. *Necrología del eminente orador sagrado D. Hermenegildo Coll de Valldemía. Pbro., predicador de S.M., y director del colegio de su nombre en la ciudad de Mataró.* Barcelona: Imprenta Barcelonesa, 1877.

6.2. Premsa periòdica

Boletín del Colegio de Valldemía (1868-1888).

Crónica Mataronesa: Periódico de Intereses Locales, Agricultura, Industria, Comercio, Literatura y Artes (1866-1869).

30. *Semanario de Mataró* (10 juny 1893); *Diario de Mataró y Comarca* (15 juliol 1898).

Diario de Mataró y Comarca (1898).

Diario de Barcelona (1858).

El Nuevo Ideal (1876-1886).

El Semanario de Mataró (1883-1893).

La Comarca (1891).

La Voz de Iluro (1872-1873).

Revista Mataronesa: Semanario de Intereses de Localidad, Literatura, Ciencias, Filosofía: Revista de Teatro, Ateneo y Diversiones Públicas (1856).

Revista Mataronesa: Semanario de Intereses Locales (1864-1866).

6.3. Obres secundàries

125 Aniversario del Colegio Valldemía. Mataró: Copisteria Castellà, 1981.

COSTA I OLLER, Francesc. *La premsa a Mataró 1820-1980*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1982.

— Josep Garcia Oliver. Mataró: Ajuntament de Mataró, Mataró, 1984.

ESTERUELAS, A. «Artur Cuyàs. Una contribució a la formació professional». A: *Actes de les XIV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Mataró: Ajuntament de Mataró, 1999, p. 213-218.

HERMANOS MARISTAS. *Centenario del Colegio Valldemía 1856-1956*. Mataró, 1956.

MANDELL, R. D. *Historia cultural del deporte*. Barcelona: Edicions Bellaterra, 1986.

MASICOTTE, J. P.; LESSARD, C. *Historie du sport de l'Antiquité au XIX siècle*. Quebec: Presses de l'Université du Quebec, 1984.

SALAS I OLIVERAS, Ramon. *Mataró i l'ensenyament*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1962.

VILÀ PALÀ, Claudio. *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*. Salamanca: Calatrava, 1972.

HORARIO GENERAL.

ESTACION DE INVIERNO.

DIAS LABORABLES.		DIAS FESTIVOS.	
SU DISTRIBUCION.	HORAS.	HORAS.	SU DISTRIBUCION.
Mañana.		Mañana.	
Levantarse.	A las 5 y 30 m.	A las 5 y 30 m.	Levantarse.
Lavatorio.	» 5 y 37 m.	» 5 y 37 m.	Lavatorio.
Revista de policia.	» 5 y 45 m.	» 6.	Revista de policia personal, de neceseres, estuches, pupitres, etc.
Rezo y canto religioso.	» 5 y 50 m.	» 6 y 30 m.	Conversacion.
Estudio.	» 6.	» 6 y 45 m.	Rezo y canto religioso.
Misa.	» 6 y 30 m.	» 7.	Clases recreativas.
Clases.	» 7.	» 8.	Desayuno.
Desayuno.	» 8.	» 8 y 10 m.	Misa con plática por el Sr. Director.
Estudio.	» 8 y 10 m.	» 9.	Recreo en el parque, gimnasia, equitacion.
Clases.	» 8 y 30 m.	» 10.	Clases recreativas y estudio.
Recreo en el parque, gimnasia, equitacion.	» 9 y 30 m.	» 11.	Recreo en los salones, recepcion de visitas.
Estudio.	» 10.		
Clases.	» 11.		
Tarde.		Tarde.	
Rezo y canto religioso.	» 12 y 1 m.	» 12.	Rezo y canto religioso.
Comida.	» 12 y 6 m.	» 12 y 6 m.	Comida.
Descanso en los salones, comisiones de visita al señor Director.	» 12 y 45 m.	» 12 y 45 m.	Descanso en los salones, recepcion de visitas.
Clases de dibujo y de caligrafia.	» 1 y 15 m.	» 1 y 30 m.	Estudio.
Clases de dibujo, caligrafia y música.	» 2.	» 2 y 30 m.	Conversacion en los salones, visitas.
Recreo en el parque, gimnasia, equitacion.	» 3.	» 3.	Salida a paseo.
Merienda.	» 4.	» 5.	Merienda y descanso en los salones.
Estudio.	» 4 y 5 m.	» 5 y 45 m.	Conferencias de educacion social y tertulia con el Sr. Director.
Clases.	» 5.		
Noche.		Noche.	
Clases literarias alternando con las de Religion.	» 6.	» 6 y 45 m.	Estudio.
Estudio.	» 7.	» 7 y 45 m.	Rosario á la Virgen.
Rosario á la Virgen.	» 7 y 45 m.	» 8 y 5 m.	Cena.
Cena.	» 8 y 5 m.	» 8 y 30 m.	Recreo.
Recreo.	» 8 y 30 m.	» 9.	Acostarse.
Acostarse.	» 9.		

FIGURA 1. Horari general de les classes corresponent al curs 1869-1870. Procedent del Boletín del Colegio de Valldemía, núm. 5, de 25 de desembre de 1869.

PROSPECTO
DEL
COLEGIO DE VALLEDMÍA

(ANTES DE CATALUÑA)

situado junto á la ciudad de Mataró, provincia de Barcelona.

bajo la advocacion de

NUESTRA SEÑORA DE LA LUZ.

Director

El Pbro. Doctor D. Hermenegildo Coll de Valldemía.

Vice-Director

D. Pelegrin Ferrer.

MATARÓ: Imprenta de José Abadal.

1861.

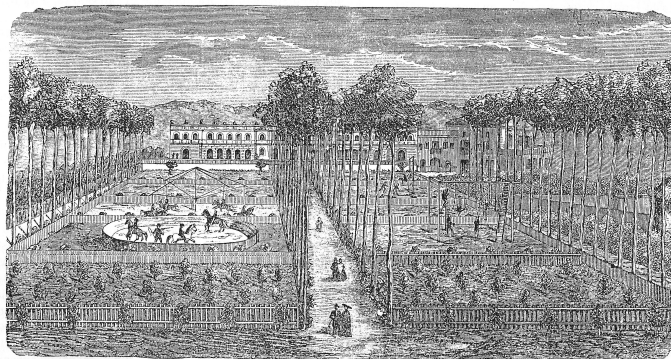
FIGURA 2

BOLETIN

DEL

COLEGIO DE VALLEDUMIA

SITUADO JUNTO A LA CIUDAD DE MATARÓ, PROVINCIA DE BARCELONA,
A 28 KILOMETROS DE LA CAPITAL, POR EL FERRO-CARRIL DEL LITORAL A FRANCIA.

Este periódico se publica cuatro veces al año: al principio del año escolar, por Navidad, por la Pascua de Resurreccion y al fin del curso.

Condiciones para la admision de alumnos: Solo se admiten internos, desde la edad de 7 años á la de 14. — El alumno tiene derecho á hallarse á todas las clases de instruccion científica, literaria, física y social. — La pension es igual para todos, cualquiera que sea el número y clase de estudios á que cada cual se dedique. 20 duros al mes, satisfechos por trimestres adelantados, á menos que sean dos ó mas hermanos en cuyo caso se rebajan 2 duros por cada uno. — El Colegio facilita escritorio, papel, plumas y tinta, silla, palangana, vaso de mesa y vaso de noche pagando por una sola vez 80 reales. — Tambien se encarga sin mas retribucion del lavado, planchado y cambio de la ropa. — Solamente se satisfacen por separado vestido, libros, medico, botica y dentista.

FIGURA 3. Capçalera de la publicació del *Boletín del Colegio de Valldeumia*, núm. 1, de 25 de desembre de 1868, corresponent al primer número publicat.

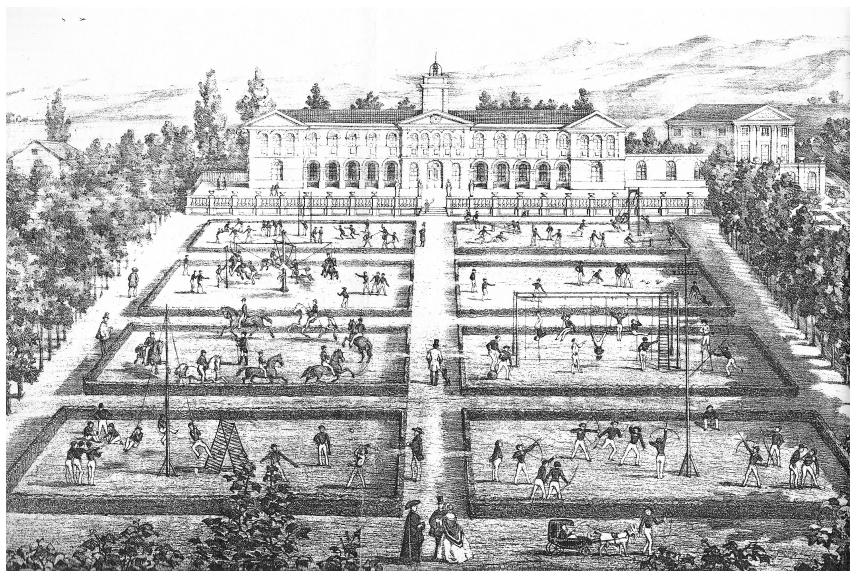

FIGURA 4. Edifici i patis del Col·legi Valldemia. Imatge inclosa en el prospecte del col·legi de l'any 1857.

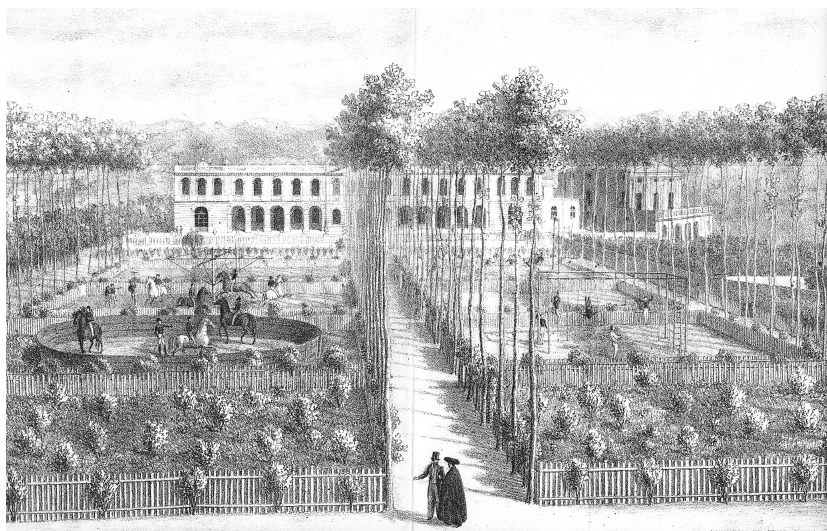

FIGURA 5. Edifici i patis del Col·legi Valldemia. Imatge inclosa en el prospecte del col·legi de l'any 1861.

FIGURA 6. Partit de futbol al camp de la Mataronina (Mataró, 20 juliol 1916).
Fotografia Pineda. Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Arxiu d'imatges.

FIGURA 7. Festival atlètic al camp de l'Estadium o de Mn. Plandolit (Mataró, c. 1917).
Fotografia Pineda. Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Arxiu d'imatges.

FIGURA 8. Exercicis gimnàstics dels alumnes del Col·legi de Santa Anna al camp de l'Estadiu o de Mn. Plandolit (Mataró, c. 1917).

Fotografia Pineda. Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Arxiu d'imatges.